

Ájakonferanse
5. – 6. februar 2004

Mandalingenes bruk av Svartskogen.

Av Bjørn Bjerkli,
1.amanuensis, Institutt for sosialantropologi,
Universitetet i Tromsø.

Innledning

Etter at staten stevnet oppsitterne i Manndalen for Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms¹ i 1993 vedrørende eiendomsrett og bruksrett til Svartskogen ble det dannet et lokalt tillitsmannsutvalg. Utvalget tok kontakt med Universitetet i Tromsø med forespørsel om de kunne bidra med en utredning om Manndalingens bruk av Svartskogen. I den videre prosessen ble jeg sammen med professor Trond Thuen formelt engasjert av Utmarkskommisjonen for oppgaven. Dette resulterte i rapporten ”*Om bruken av Svartskogen i Manndalen*”, som ble overlevert til Utmarkskommisjonen i 1997, men gjort videre tilgjengelig som trykk i en serie på Universitetet i 1998.²

Dommen i Utmarkskommisjonen fra 1999³, som tilkjente folk i bygda enkelte bruksretter, ble anket videre til Høyesterett. Utfallet her ble som kjent at bygdefolket vant saken.⁴ I den sammenhengen var jeg også oppnevnt som sakkyndig og jeg skrev en mindre tilleggsrapport, ”*Svartskogen i Manndalen – samisk sedvanemessig bruk og forvaltning*” som bygde på den første rapporten, men hvor enkelte forhold ble utdypet.⁵ Dette gjaldt særlig den sedvanemessige bruken og hvordan denne var knyttet til tidligere samisk bruk slik den særlig framkommer gjennom det som kan benevnes som *finnerydningsinstituttet*, noe som formelt avvikles av norsk/danske myndigheter på 1750-tallet. En hovedkonklusjon som trekkes er at Svartskogen framstår som et av de klareste eksemplene vi har på en videreføring blant fastboende samer av en eldre sedvanemessig bruks- og forvaltningsform som har overlevd inn i moderne tid.

Jeg vil i fortsettelsen først kort redegjøre for selve bruken, slik den kan dokumenteres gjennom de siste 200 år. Bruken er nok eldre, men det finnes lite skriftlig dokumentasjon lenger tilbake i tid. Inne i området er det for eksempel funnet gamle fangstgjerder av stein, som antyder jakt på villrein. Dette er meg bekjent ikke datert. Det er også noe vanskelig å avgjøre hvem som har drevet denne fangsten, grupper fra kysten eller fra innlandet, eller kanskje begge. Vi vet også at reindriften bruker og har brukt området fra eldre tider av og de har lovfestede bruksretter til området. Reindriftens rettigheter i området var imidlertid ikke

¹ Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms ble opprettet av Stortinget ved Lov av 7. juni 1985 nr. 51.

² Bjerkli, B. og T. Thuen (1998): *Om bruken av Svartskogen i Manndalen. Rapport utarbeidet for Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms*. Universitetet i Tromsø: Stensilserie A nr. 91.

³ Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms: Sak nr. 2/1998, Kåfjord/Manndalen-feltet. Dom avsagt 5. mars 1999.

⁴ Høyesterettsdom av 05.10.2001 i Sak nr. 1999/340.

⁵ Denne rapporten er publisert i *Nord-Troms Museums Skrifter*, 1/2004. Dette foredraget bygger på de nevnte rapportene til Utmarkskommisjonen og til Høyesterett.

del av saken, verken for Utmarkskommisjonen eller for Høyesteretts behandling. Deres sak ble i utgangspunktet hevet etter avtale mellom reindriften (Reinbeitedistrikt 36 og 37) og staten. Avtalen innebærer imidlertid at saken for reindriftens del senere kan reises under visse vilkår.⁶

Etter å ha redegjort for bruken, vil jeg ta for meg noen viktige trekk ved bruken som avspeiler brukens sedvanemessige karakter. Dette vil dreie seg om slike ting som hvem har brukt, intern regulering av bruken og motstand mot statlig kontroll. Det er ikke ukjent at folk i Manndalen har utøvet sterk motstand mot statlig inngripen opp gjennom tiden.

Bruken av Svartskogen

Svartskogen er i mange dokumenter og også blant folk selv tidligere omtalt som allmenningen. Manndalens allmenning er benevnelsen i offentlige dokumenter. Tidligere var dette allmenningsområdet en god del større. I 1879 ble den nedre delen av området skilt ut og privatisert ved at parseller ble lagt til enkeltbruk nede i dalen. Før den tid finner vi for eksempel en grensebeskrivelse fra 1874 som avgrenser allmenningen til området fra øvre grense av gårdene Dalen og Kjerringdalen og så langt oppover som dalen rekker. Svartskogen er en del av dette, men det gjøres ikke noe skille mellom denne delen og den nedre delen, bortsett fra at det sies at den øvre delen er mindre tilgjengelig særlig vinterstid p.g.a. snøskred. Skillet kommer først i 1879 da Svartskogen, eller Manndalens øvre allmenning som det da benevnes, er det som fortsatt oppfattes som felles bruksområde. Dette området består av den øvre delen av Manndalsdalføret med tilstøtende fjellområder og utgjør 116 kvadratkilometer.

Manndalingenes bruk av det felles utmarksområdet i Svartskogen må selvfølgelig sees i sammenheng med deres økonomiske tilpasning og utvikling av denne. Fram til siste verdenskrig så var de aller fleste knyttet til primærnæringene jordbruk/fehold og fiske og som oftest i kombinasjon. Dette er en tilpasningsform som i alle fall går tilbake til seinmiddelalderen i dette området. Bruken av Svartskogen var del av denne tilpasningen, hvor særlig jordbruksdelen i stor grad var et selvbergingsjordbruk. Etter 2. verdenskrig utvikles jordbruket raskt med integrering i et nasjonalt forvaltningssystem og marked, med konsekvenser som effektivisering og bruksnedleggelse. Arbeidsplasser i småindustri og tjenesteytende næringer ble etter hvert viktigere, men fortsatt er Manndalen en vital jordbruksbygd, med relativt færre bruksnedleggelse enn i mange omkringliggende bygder.

⁶ Utmarkskommisjonens dom i sak nr. 2/1998), s. 3.

Den viktigste bruken av Svartskogen fra bygdefolkets side har vært knyttet til hogst, slått, beite, setring og jakt/fangst/sanking. Rekkefølgen er tilfeldig og ikke et uttrykk for noen rangering.

Hogst: Bruk av skogen går langt tilbake i tid og har i all hovedsak vært kontinuerlig fram til i dag. I skriftlige kilder fra 1870-tallet berettes om en allerede etablert hogst som av folk i Manndalen hevdes å være ”fra arilds tid”⁷. Vi må likevel anta at tidligere da folketallet var langt lavere så var det i hovedsak de nedre områdene som ble utnyttet mest. Skogen som i hovedsak består av bjørk, men også med innslag av or, selje, og rogn er i første rekke brukt til brensel. Skogen er også blitt brukt til andre formål som bygningsmateriale. Helt fram til 1940-tallet er det dokumentert at bjørketømmer fra området er brukt til våningshus nede i bygda. Skogen er videre brukt til å bygge fjøs, seterbygninger, sjåer og broer. Staur- og stolpevirke er hentet i området. Never og bark fra skogen har også hatt utnyttelse. Fra begynnelsen av 1900-tallet kjenner vi til at bygdefolket bedrev hogst i området for salg. I den forbindelse hevdet skogforvaltningen i Troms at det var fare for at skogen skulle bli hogget ut. Like etter andre verdenskrig ble det også hogget for salg. Dette må sees i sammenheng med den vanskelige tiden i forbindelse med gjenoppbygningen etter krigen. Manndalen var den sørligste bygda tyskerne brente. Hogst for salg har senere generelt sett ikke blitt akseptert.

Slått. Utmarksslåtter var tidligere viktig i fortilgangen til feholdet. Sanking av ris, lauv og skav var også del av dette. Den skriftlige dokumentasjonen av slåttebruken går like langt tilbake som hogsten. Da den norsk/svenske Renbeteskommisjonen av 1913 gjorde inngående undersøkelser av den grenseoverskridende reindriften, dokumenterte de også bygdefolks bruk av utmark. På et brukskart laget av kommisjonen er en rekke slåttemark inntegnet fra nedre grense av Svartskogen og om lag 3 kilometer innover, noe som på det tidspunktet viser en omfattende bruk. Etter 2. verdenskrig avtok slåttebruken og på begynnelsen av 1950-tallet opphørte den, p.g.a. omlegging i jordbruket fra forhøsting i utmark til oppdyrking av innmark. Likevel finner vi eksempler på utnyttelse av slåttemark i Svartskogen enda på slutten av 1960-tallet.

⁷ Brev fra lensmann Hegge til misjonskasserer Berge, 24. aug. 1874.

Beite. Bruk av et område til slåttemark setter visse begrensninger på bruk av området til beite. Det er lite hensiktsmessig å føre et større antall dyr på beite inn i slåttemarkene før etter at slåtteperioden er over. Driftsformen med hensyn til beiting tilsier heller ikke at Svartskogen var mye benyttet til beite før begynnelsen av 1900-tallet. Før den tid var fegrinder for både storfe og småfe (sau) benyttet og dyrene gikk ikke fritt i utmarka slik som senere. Dette tilsier at Svartskogen heller ikke ble benyttet til beitemark da.⁸ I mellomkrigstiden tiltok beitebruken både ved at sauer, særlig på sensommeren trakk inn i området og ved at storfe kunne beite i den nedre delen av Svartskogen. Det er imidlertid etter at slåttebruken opphørte at beitingen er blitt intensivert og i dag beiter flere hundre geiter og 1500 til 2000 sauer i området. Noe storfe er også ført til Svartskogen på beite.

Setring. Setringen utviklet seg først i den nedre 'allmenningen'. I mellomkrigstiden ble flere setrer (i hovedsak med kyr) anlagt på teigene som ble privatisert i 1879. Herfra skjedde også beitingen inn i Svartskogen i den perioden. Inne i det felles bruksområdet, Svartskogen, ble de første setrene anlagt i 1949/50. Da ble en setergamme for kyr bygget i Ruovddáš-området. I 1953 ble en kuseter anlagt i Čearpmat. Denne ble drevet fram til 1968. De første geitsetrene kom i 1955. Dette har sammenheng med etablering av meieri i distriktet i 1954, som gav mulighet til produksjon av større kvanta melk for salg. Raskt ble det anlagt flere geitsetrer på begge sider av Mandalselva i nedre delen av Svartskogen. Fram til den siste tiden har 9 geitsetrer vært i drift, og det er bygget infrastruktur som veier, bruer og strømforsyning. I området rundt geitsetrene bærer landskapet preg av beiting av geit, som effektivt holder skogtilveksten tilbake.

Jakt/fangst/sanking. Til sist skal nevnes at utmarka i Svartskogen også har vært utnyttet av lokalbefolkningen til jakt/fangst og sanking. Småvilt, fisk og bær har vært utnyttet i selvbergingshusholdet, men også som inntektskilde. Særlig har fangst av ryper for salg for enkelte tidligere vært en kilde til inntekter. I dag er disse bruksformene videreført som matauk, men framstår også som rekreasjonsvirksomhet. I utviklingen av lokal turisme vil dette kunne få økt betydning. I forbindelse med utmarksbruken er det opp gjennom tiden bygget flere gammer i området.

⁸ Jf. Bjerkli og Thuen 1998 (s. 52) og Schjøtt, Turid Blytt (1958): *Bosetning og erverv i Mandalen*. Samiske samlinger, bind IV-2. Oslo: Norsk folkemuseum (s.54).

Brukens karakter

Fram til midt på 1700-tallet var den sjøsamiske formen for besittelse og bruk av jord i Nord-Troms knyttet til relativt selvstendig besittelse av finnerydninger og til kollektiv bruk av fellesområder. Ekstensiv høsting av fôr, sennagress, skog, etc. i såkalte allmenninger har vært et framtrekkende trekk ved sjøsamiske tilpasninger i tidligere tider. Denne kollektive bruksformen synes også å ha vært akseptert av godseierne fram til 1850. Fra 1666 eller fra 1761 (etter hva man legger til grunn) og fram til da var Nord-Troms et privateid gods hvor brukerne var leilendinger. Konflikter med hensyn til allmenningsbruken inntreffer særlig etter 1850, da en interessegruppe, 'Foreningen til leilendingevesenets opphevelse', kjøpte godset på auksjon med formål å selge ut enkeltbrukene.

Hvordan den felles bruken av allmenningen i Manddalen ble utøvet kommer tydelig fram i et skriftlig dokument fra 1874. I august det året var lensmann Hegge i Skjervøy på befaringsveggen av 'Foreningen' som var svært misfornøyd med tilstanden i de såkalte allmenningene. Han skriver⁹:

"Efter aftale og den mig af bestyrelsen givet bemyndigelse, har jeg nå foretaget reise i Kaafjord... og saavidt muligt søgt oplysninger saavel om de byxelledige som borthyxlede brug, samt befaret Kaafiordens og Mandalens almindinge. ... Jeg fant en bedrøvelig ugreie derinde, som det er meget vanskelig at faa rede paa, nemlig synes almindingerne, og især Mandalens der er af nogen betydning, at være til afbenyttelse for alle og enhver, gaardmend, husmend og inderster saavel hvad skov som slaate angaar. Det blev en sørgelig røre da jeg antydede vedkommende, at dette derfor maatte ophøre, da alle paastod sin ret til at benytte almindingen som de havde brugt fra arils tid sagde de."

Det er særlig to ting i referatet som forteller noen om den lokale bruken, "avbenyttelse for alle og enhver" (lokalt) og "fra arils tid sagde de". Vi ser også tydelig hvordan 'Foreningen' så på folks (samers) rettigheter. De hevdet at folk ikke hadde noen retter utover det som sto i leilendingekontrakten, og sedvanemessig bruk siden "arils tid" hadde liten gjennomslagskraft. Hadde de ikke kontraktsfestete bruksretter, så hadde de ingen rettigheter. Det går også fram av brevet at 'Foreningen' så på eventuelle kontraktsfestete bruksretter som personlige og ikke

⁹ Brev fra lensmann Hegge til misjonskasserer Berge, 24. aug. 1874.

knyttet til gården eller bygda. Flere barn av tidligere leilendinger opplyses å bruke jorden uten hjemmel og at brukene derfor skal selges. To personer hadde kontrakter om bruk av parseller i nedre del av allmenningen. Om den ene sies det at parsellen heller bør ”tillægge en af de byxelledige skovløse brug”, blant annet fordi man frykter at bruket ellers blir uselgelig.

Brukspraksisen som brevet beskriver, er også lett å dokumentere i ettertid. Svartskogen har vært til avbenyttelse for alle og enhver i Manndalen, uavhengig av om en har vært jordeier, husmann, eller i dag leietaker i boligfeltet, eller om en har vært same, nordmann eller kven. Det må imidlertid understrekes at da lensmann Hegge var her inne i 1874, så var befolkningen i Manndalen i all hovedsak samisk og hadde samisk språk som morsmål og første språk. Folk har også ved flere anledninger på 1900-tallet og fram til i dag hevdet at de bare fortsetter en bruk deres forfedre, så langt tilbake de vet om, har bedrevet, altså ”arils tid”. I en politirapport fra 1948 sies det f.eks. ”På den annen side synes det å være en praktisk talt enstemmig oppfatning blant bygdens folk at en slik rett foreligger støttet på hevd eller alders tid”.¹⁰ Ser man på den praktiske utøvelsen, er det tydelig at de har ansett dette som en generell råderett.

Jeg vil generelt karakterisere bruken med ord som;

Kontinuitet: Selv om bruksformene er endret opp gjennom tiden så har det ikke forekommet opphør i bruken fra lokalt hold.

Intensitet : Det er ikke bare en og annen som har brukt området. Alle de åtte gårdsnumrene i dagens Manndalen har en historie knyttet til Svartskogen. Bruken i dag er antagelig like intensiv som i mellomkrigstiden, en tidsperiode hvor utnyttelse av utmark i felles allmenninger er ansett å ha vært langt viktigere enn i dag.

Fleksibilitet: Bruken har endret seg etter som samfunnet har utviklet seg og rammebetingelsene for lokal tilpasning har endret seg, noe f.eks. geitseteretableringen på midten av 1950-tallet vitner om. Denne fleksibiliteten i praktisk bruk viser tydelig at retten til området lokalt har vært ansett som en generell rett og ikke en rett knyttet til spesifikke bruksformer.

¹⁰ Brev av 24. jan. 1948 fra Troms politikammer til Fylkesmannen i Troms. Troms fylke J.nr. 00844 27.1.48.

Motstand: Et siste punkt er motstand. Staten har forsøkt å få kontroll med den lokale ressursbruken i Svartskogen ved flere anledninger siden 1920. De har blant annet gått til anmeldelse av ulovlig slåttebruk og ulovlig vedhogst. Det har vært trusler og politiavhør, og myndighetene har forsøkt å få til 'ordnede forhold' gjennom spesifiserte forpaktningssavtaler mellom staten og enkeltbrukerne. Dette har folk i Manddalen motsatt seg, og staten har ikke klart å få kontroll over tid gjennom de forordninger de har forsøkt å gjennomføre. I korte perioder har enkelte personer inngått forpaktningssavtaler om bruken, blant annet skjedde dette på begynnelsen av 1920-tallet og under og like etter siste verdenskrig. Flertallet har imidlertid ikke akseptert statens inngripen i det folk har sett på som en sedvanemessig rett. Etter 1980, da Statskog (I 1980 var navnet Statens Skoger) overtok det formelle forvaltningsansvaret, finner vi også noen få kontrakter omkring enkelte forhold, men da mellom kommunen og staten og mellom foreninger og staten. Setringen, beitebruken og hogsten har derimot Statskog ikke forvaltet eller fått kontroll med. Hovedmønsteret har vært at folk har brukt og initiert ny bruk uten å rådføre seg med myndigheter.

Prinsipper bak bruken

Hva slags forvaltningsprinsipper kan man finne bak bruken som er omtalt? Noen vil kanskje hevde at området aldri har vært forvaltet og at kaos har rådet. Noe formelt styre, før *Čáhput siida* (Svartskogforeningen) ble dannet i 2003, har aldri eksistert. Det har fungert selvregulerende på noe vis, men det er bemerkelsesverdig at de interne motsetningene ikke har vært større enn de har vært. Noen motsetninger har forekommet, men et generelt lavt internt konfliktnivå tyder på at en form for forvaltning basert på en felles forståelse har eksistert. Det sies at sedvane generelt er basert på 'sosial aksept',¹¹ og det er tydelig at noen form for intern sosial aksept har vært virksom. Generelt kan vi si at det er de samme prinsippene som fram til i dag har styrt lokal bruk og forvaltning som det vi finner for over hundre år siden og som antydes i lensmann Heggens brev. Prinsippene peker hen mot et selvregulerende system, som antagelig ikke eksisterer lengre andre steder i den størrelsesorden vi finner her. Hadde dette vært definert som kulturminne ville antagelig bruken og forvaltningen slik den framstår blitt vurdert som verneverdig.

¹¹ Woodman, G.R. (1999): Customary laws and customary legal rights: A comparative consideration of their nature and the relationships between laws. I Svensson, T.G. (ed.), *On customary law and the Saami rights process in Norway*. Senter for samiske studier, Universitetet i Tromsø, Skriftserie, nr. 8.

I korthet vil jeg peke på noen prinsipper som synes å være aktive. Jeg vil knytte dette til tre begreper: *likhet*, *selvbestemmelse* og *kollektivitet*.

Likhet. Alle i Manddalen har i prinsippet lik rett til ressursene i Svartskogen. Vi ser det i brevet fra 1874, hvor lensmann Hegge beklager seg over at både gårdmenn, husmenn og inderster bruker allmenningen, og etter hans syn ulovlig. Vi ser det i dag, f.eks. knyttet til vedhogst, ved tomteboeres og leietageres hogst. Slik har dette vært en åpen ressursone for alle i bygda uavhengig av om man har vært jordeier, drevet gårdsbruk eller ikke eid jord. I forhold til dette spørsmålet kan man finne ulike syn innad i bygda, f.eks. vil man finne det syn blant noen at de som driver jordbruk har større rettigheter. Imidlertid viser praksis gjennom tid at likhetsprinsippet har vært dominerende. Det må også presiseres at likhetsprinsippet er knyttet til bygdenivået.

Selvbestemmelse. Så langt tilbake vi med sikkerhet kan dokumentere har det ikke vært noe lokalt styre som har forvaltet og sanksjonert den enkeltes bruk av Svartskogen. Det er og har vært opp til den enkelte å bruke området. Andre har ikke lagt seg opp i dette, så lenge det ikke har gått ut over andres "rettmessige" bruk. Det eksisterer likevel en balansegang mellom likhet og individualitet som må vurderes av den enkelte bruker, og hvor den enkelte blir aktivt ansvarliggjort overfor fellesskapet. Men vi ser i eksemplet med etableringen av geitsetrene hvordan initiativ fra enkeltpersoner som så muligheten til ny bruk, at det raskt kunne iverksettes. Dette kunne antagelig skje fordi slåttebruken i all hovedsak var opphørt og dermed ikke kom i konflikt med den utvidete beitingen og dermed med prinsippet om lik rett til ressursene. I stedet grep flere muligheten til å starte med geitseter, noe som de som var først ute selvfølgelig ikke kunne nekte andre. Det at de ikke så det nødvendig å innhente tillatelse fra statlige myndigheter, var nok også medvirkende til den raske omstillingen. Dette viser også et uttrykk for bygde-autonomi i forhold til bruken av Svartskogen.

Kollektivitet. Det tredje prinsippet er kollektivitet. Dette knytter jeg til hvordan retten til bruken sedvanemessig har vært båret oppe; hvem anses som rettighetshaver ut fra det lokale prinsipp? Nå ser jeg bort fra formelle skjøter som godseiere og staten har vært i besittelse av. En måte som i norsk rettspraksis har vært regnet som gyldig for erverv av rettigheter til naturressurser eller områder, er at en person, eller en gård, gjennom arverekke kan vise til at det området har jeg/vi brukt eller der har vi hatt koe/seter i generasjoner. Andre må på individuell basis kunne vise til det samme for at de skal gis rettigheter. Praksis viser at slik har

det ikke vært i Manddalen. Det er ikke enkeltpersoner eller den enkelte gård som oppbeærer retten til å bruke et spesielt område i Svartskogen. Retten har vært oppbeåret kollektivt av folk i Manddalen og ingen har kunnet monopolisere enkeltområder uavhengig av bruk. Spør man folk i Manddalen i dag om f.eks. gårdene nede i dalen hadde faste plasser i Svartskogen, så får man forskjellige svar. Noen sier ja, det var faste plasser, andre sier nei, det var ikke faste plasser. Begge utsagn kan sies å være riktige. I praksis finner vi jo at brukerne kom tilbake til "sine" områder år etter år. Dette kunne også skje fra generasjon til generasjon. Men det var gjennom den aktive bruken at spesielle områder ble respektert av andre brukere. Opphørte bruken, kunne andre gå inn og høste ressursen der. Slik kan vi også si at bruken ikke var fast i den forstand at enkeltbrukerne gjennom sin bruk opparbeidet sedvanemessige rettigheter til ett spesielt område, som vedvarte selv om bruken opphørte. Den praktiske utøvelsen viser dermed at det er kollektivet, "bygda" Manddalen, som har vært rettighetsbærer til Svartskogen. Den heftige motstanden mot forpaktningssavtaler mellom myndigheter og enkeltbrukere kan også delvis forstås ut fra et slikt perspektiv.¹² I tillegg til at forpaktningssavtaler ville være en aksept av statens oppfatning av rettighetstilstanden ville slike avtaler dreie retten fra en byggerett til en individuell rett.

Sluttord

Så kan vi til slutt spørre om Manddalingene til alle tider har vært enige seg i mellom om bruken og rettighetene til Svartskogen. Nokså unisont har Manddalingene opp gjennom tiden ment at de har hatt rett til bruk av området basert på langvarig bruk fra eldre tider (alders tids bruk). I forhold til eierposisjonen har det imidlertid vært noe ulikt syn og noen har til tider vært villig til å akseptere statlig eierskap og underkaste seg statlig forvaltning. På 1920-tallet inngikk for eksempel 10 – 11 bruk forpaktningssavtale om slåtter i Svartskogen. På 1980-tallet var det også enkelte geitholdere som stilte seg positiv til å inngå avtale om setrene med Statskog. Dette ble det likevel ikke noe av, da andre var i mot. Denne forskjellen i oppfatning kan også belyses gjennom et møte som ordføreren i Kåfjord i 1944 hadde med oppsitterne i Manddalen om bruken (jf. note 12). I møtet hevdet de aller fleste at de hadde bruksrett til området og i forhold til spørsmål om sterkere myndighetskontroll så skriver ordføreren i sin rapport følgende: "Da meglings ikke førte fram foretok en avstemning blant de frammøtte for

¹² Eksempler på motstand mot slike forpaktningssavtaler finnes gjennom hele 1900-tallet. For eksempel fra 1920-tallet: Efterforskning anstillet av lensmannen i Lyngen. Troms politikammer 1922; fra 1940-tallet: Brev fra ordføreren i Kåfjord til Lappefogden, datert 12. februar 1944; Fra 1980-tallet: Bjerkli og Thuen (1998), (s.110-111).

å fastslå hvor mange som var mot kontrollert bruk. Av de 72 stemte 55 mot kontroll og vilde ha den gamle ordning med bruk som før. Det ble således bare 17 som stemte for...”.

Det er denne standhaftigheten og troen, blant flertallet i Mandalen opp gjennom tiden, på at det de har gjort er rettmessig, som jeg anser som den viktigste årsaken til at Svartskogen i dag eies av Mandalingene selv.